

Отримано 18.04.2024р
Танова спеціалізування
вченої ради ДФ 26.133.060
д.р.н., проф. Руденченко А.А.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.060
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, завідувачу
кафедри декоративного мистецтва і реставрації
Факультету образотворчого мистецтва і дизайну
Руденченко Аллі Андріївни

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

РЕВЕНОК Наталії Миколаївни,

кандидата мистецтвознавства, старшого викладача кафедри техніки та реставрації творів мистецтва Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури на дисертацію

ДЕТОЧКИ Ольги Михайлівни

«Мистецтво тонкої кераміки Великобританії кінця XVIII – початку XX століть: основні художньо-промислові центри, специфіка формотворення та декорування», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Актуальність дисертаційного дослідження.

Дисертація Деточки Ольги Михайлівни на тему «Мистецтво тонкої кераміки Великобританії кінця XVIII – початку XX століть: основні художньо-промислові центри, специфіка формотворення та декорування» є втіленням комплексного та ґрунтовного дослідження технологічної і художньо-образної специфіки фарфору, фаянсу та різновидів тонкої кераміки Великобританії. Вагомість роботи зумовлено, передусім, тим, що на сьогодні англійському мистецтву окресленої галузі присвячена незначна кількість праць британських дослідників, які здебільшого зосереджували свої пошуки на періоді зародження і розквіту «білого золота», а саме другої половини XVIII століття. Натомість у вітчизняному мистецтвознавчому просторі вивчення особливостей тонкої кераміки Англії, Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії репрезентоване перш за все поодинокими розвідками досвідчених науковців, ніж цілісними дослідженнями. У зв'язку з цим вибір теми та зокрема отримані результати дисертації свідчать про їх актуальність і цінність для у контексті розкриття мистецтва тонкої кераміки.

Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних).

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження простежується в кожному розділі роботи, проте слід звернути увагу на найбільш цінніших з них, а саме дисертанткою вперше:

- репрезентовано детальну характеристику еволюції художньо-промислових центрів Великобританії згідно специфіки використання ними різних технологій та матеріалів з орієнтуванням на ключових виробників фарфору-фаянсу європейського континенту XVIII століття, специфіки формотворення, оздоблення і технік декорування притаманних суто англійській традиції. Утворення останньої спричинило вплив на мистецтво тонкої кераміки сусідніх країн та, зокрема, й України, що дозволяє дослідження у своїй значущості вийти за межі лише Великобританії;

- використано спеціальну термінологію фарфоро-фаянсової галузі, яка до цього часу була характерною для англійських наукових текстів. Завдяки цьому можна поглибити характерні риси способів оздоблення тонкостінних предметів, зокрема варіацій технік друку та їх інтерпретації різними місцевими виробниками та їх послідовниками;

- виокремлено в типологічні групи нові сюжети за оформленням та декоруванням англійської тонкої кераміки, які бути представлені осібно й незалежно від великих художніх стилів і популярних мотивів;

- розширено джерела інспірацій формотворення та декорування українського фарфору-фаянсу різних виробництв і періодів діяльності. І хоча завдяки дослідженням вітчизняних мистецтвознавців вже була відома орієнтація на англійські зразки у місцевому фабрикаті, проте авторка наводить раніше не розкриті витoki британської стилістики оформлення тонкої кераміки, унаочнює запозичення, переосмислення та формування нових характеристик творів, вироблених на її основі.

Цими напрацюваннями здобувачка забезпечує новизну наукових результатів та обґрунтованість необхідності здійснення дослідження в європейському мистецтвознавстві у галузі тонкої кераміки.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення дисертації базується на цілісному та всебічному дослідженні особливостей фарфору-фаянсу Англії, Уельсу, Шотландії та Північної Ірландії кінця XVIII – початку XX століть, висвітленні раніше нерозкритих питань окресленої царини, наведенні векторів для подальшого дослідження мистецтва тонкої кераміки. Практичне значення роботи виявляється у можливості застосування отриманих результатів для поглиблення дисциплін пов'язаних зі спеціальністю 023 Образотворче

мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, використання отриманих матеріалів для написання бакалаврських та магістерських роботах.

Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Напрацювання дисертантки мають відповідність до наукових результатів та обґрунтованість необхідності здійснення дослідження на тему «Мистецтво тонкої кераміки Великобританії кінця XVIII – початку XX століть: основні художньо-промислові центри, специфіка формотворення та декорування» й поглиблення взаємозв'язку мистецтва англійської і української тонкої кераміки. У процесі вивчення тонкощів британського «білого золота» авторка зверталась не тільки до теорії з мистецтвознавства в галузі тонкої кераміки, а й до безпосереднього огляду та художнього аналізу творів, які містяться у різних музейних збірках світу. Зокрема, проаналізовано зразки колекції Музею Вікторії та Альберта, Художнього музею Британії, Музею королівського фарфору Вурстеру, Музею Споуду, Національного музею Ліверпуля, Музею кераміки Сток-он-Тренту, Музею кераміки Белліка у Великобританії; Художнього музею Сістлу в Австралії; Музею мистецтва Метрополітен у США.

Натомість для формулювання обґрунтованості результатів і висновків велике значення мав огляд предметів з українських державних й приватних колекцій, зокрема, Історико-меморіального музею Михайла Грушевського, Сумського обласного художнього музею імені Никанора Онацького, Музею витончених мистецтв ім. О. Білого, Музею етнографії та художнього промислу НАН України у Львові. Ознайомлення з виробами означених зібрань сприяло посиленню достовірності висновків дисертації щодо специфіки англійської тонкої кераміки та її впливу на продукування українського фабрикату. У зв'язку з вищезазначеними аспектами робота Деточки О. М. заслуговує на позитивну оцінку.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Переглянувши дисертацію, можна стверджувати, що здобувачка у повній мірі опанувала методологію наукової діяльності, вільно використовує методологічний інструментарій, володіє предметом і об'єктом дослідження. Натомість отримані результати, які відзначаються всебічністю, достовірністю та ґрунтовністю, свідчать про досягнення поставлених завдань і мети роботи.

Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Деточка О. М. висвітлила результати свого дисертаційного дослідження у 10 публікаціях. Серед них 3 статті у виданнях, включених на дату

опублікування до переліку наукових фахових видань України, 2 – які додатково відображають тематику роботи. До цих праць належать розвідки, які пов'язані з розкриттям і уточненням художньо-образних особливостей тонкої кераміки Англії кінця XVIII – початку XX століть. Хоча вказані дослідження здебільшого сфокусовані на британських творах і, головним чином, висвітлюють їх специфіку, у даних працях присутні маркери аналізу мистецтва фарфору-фаянсу Європи та наявна цілісність і всебічність їх опрацювання. Окреслені риси притаманні й самій дисертації здобувачки.

Крім того, авторка висвітлила напрацювання за темою дослідження у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях упродовж 2021–2023 рр. у кількості 5 публікацій.

При цьому слід зазначити, що наукові результати, викладені у роботі Деточки О. М., повністю розкриті у наукових публікаціях і відповідають вимогам п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Структура і зміст дисертації обумовлені поставленою метою та завданнями дослідження. Основний текст складається зі вступу, 4 розділів, висновків і додатків. Список використаних літературних джерел налічує 169 позицій, з яких іноземною мовою, зокрема англійською, 140. Загальний обсяг роботи складається з 374 сторінок, разом з анотацією і додатками.

Дисертаційне дослідження Деточки О. М. репрезентоване самостійною та завершеною роботою, яка відповідає встановленому обсягу для робіт такого наукового рівня та виконане згідно вимог до написання кваліфікаційної роботи доктора філософії з мистецтвознавства за шифром 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Оформлена дисертація авторки відповідно до наказу МОН України від 12 січня 2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Дисертаційне дослідження на тему «Мистецтво тонкої кераміки Великобританії кінця XVIII – початку XX століть: основні художньо-промислові центри, специфіка формотворення та декорування» виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності, про що

свідчить звіт результатів перевірки роботи на текстові співпадіння. Зокрема, відповідно до представленої довідки – коефіцієнт подібності (відсоток схожості з усіма джерелами) у дисертації Деточки О. М. – 0,69%.

У зв'язку з вищезазначеним можна констатувати, що робота здобувачки є самостійною, не містить плагіату, компіляції, фабрикації, запозичень або будь-яких інших елементів фальсифікації. Усі застосовані матеріали, ідеї і припущення використанні з дотриманням правил оформлення, мають відповідне посилання у списку опрацьованих джерел. Незначний відсоток співпадінь тотожний до власних наукових публікацій Деточки О. М. Проте, відповідно до п. 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами), не вважається самоплагіатом використання здобувачем своїх наукових праць у тексті дисертації без посилання на ці праці, якщо вони попередньо опубліковані з метою висвітлення в них основних наукових результатів дисертації та вказані здобувачем в анотації дисертації. Тому робота Деточки О. М. може вважатися завершеним і самостійним дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Загалом, позитивно оцінюючи результати пошуків О. М. Деточки, варто зазначити і кілька зауважень, які стосуються безпосередньо тексту.

1. Авторка у третьому розділі «Техніки оздоблення та головні мотиви розписів тонкої кераміки Туманного Альбіону» використовує різні назви для позначення варіацій одного з найпоширеніших способів оздоблення англійського фарфору-фаянсу – техніки друку. Керуючись британською термінологією з відповідної мистецтвознавчої літератури, здобувачка описує відмінності похідних методу друку (класичний друк, друкування з використанням спеціального паперу, впровадженого майстрами Стаффордширу, друк із застосуванням гумової текстури тощо), висвітлює їх спільні та відмінні риси, унаочнює згадані приклади у додатках. Наявне тлумачення використаних понять і в глосарії, проте, в самому тексті їх розкрито недостатньо, через що виникає необхідність додаткового уточнення означеного способу декорування у всіх розділах, перш за все, для кращого сприйняття та розуміння читачем.

2. Відповідно, з вищенаведеного випливає побажання щодо подальшого поглиблення інформації про вироби тонкої кераміки з оформленням у техніці друку українських заводів і фабрик. Хоча, слід зазначити, що в цілому Деточка О. М. вдало проводить паралелі з англійських і вітчизняних творів за згаданим способом оздоблення, наводить їх зразки у тексті та додатках.

3. У визначенні типології мотивів формотворення і декорування британської тонкої кераміки варто було б наголосити на їх відмінностях не тільки за періодами діяльності мануфактур, заводів і фабрик, а й за різними територіями Великобританії, відповідно до класифікації виробів за призначенням.

Загалом, висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертації Деточки Ольги Михайлівни «Мистецтво тонкої кераміки Великобританії кінця XVIII – початку XX століть: основні художньо-промислові центри, специфіка формотворення та декорування» з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.

Деточка О. М. виконала ґрунтовне та змістовне дослідження, у ході якого оволоділа методологією наукової діяльності на високому фаховому рівні, набула відповідних теоретичних знань, необхідних умінь, навичок і компетентностей. Авторка вільно володіє матеріалом. Зміст дисертації відповідає галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

Отже, на підставі розглянутого тексту дисертації та наукових публікацій, можна зазначити, що робота Ольги Михайлівни Деточки на тему «Мистецтво тонкої кераміки Великобританії кінця XVIII – початку XX століть: основні художньо-промислові центри, специфіка формотворення та декорування» виконана на високому рівні, з дотриманням усіх принципів академічної доброчесності, а також є безперечно, актуальним, самостійним і завершеним дослідженням, яке має теоретичне та практичне значення результатів для спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, галузі знань 02 Культура і мистецтво.

Дисертаційна робота Деточки О. М. за науковою новизною і рівнем виконання цілком відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня

2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

У зв'язку з вищезазначеним, вважаю, що здобувачка Деточка Ольга Михайлівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри
техніки та реставрації творів мистецтва
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури

 Наталія РЕВЕНОК

